

Prosodiska scheman i svenskans Verb-partikel-konstruktion

Shiro Shibata (Stockholms universitet)

Partikelverb, eller vad vi här kallar *Verb-partikel-konstruktion* i modernsvenskan, har ofta associerats med sitt speciella prosodiska mönster. Den uppstår ”ordgruppsbetoning” där verbet är obetonat och partikeln är betonad (t.ex. Teleman et al. 1999: 3: 427; Norén 1996: 12), åtminstone i Upplandssvenska.

Det har dock påpekats att verb-partikel-konstruktion inte alltid innebär obetonat verbled (deaccentuering i Riads [2014] term). Strzelecka (2003) poängterar att sådana faktorer som kontrastiv fokus på, antal stavelser av eller semantisk specificitet av verbledet kan orsaka att verbledet får starkare betoning än verbpartikeln (s. 110). Sjögren (2015) tar upp sådana exempel där den starkare betoningen på verbledet gör meningen naturligare än på verbpartikeln.

- (1) a. Kim pratade 'bort segern.
- b. Kim 'pratade bort segern.
- (2) a. 'Skröt bort pappas pengar.
- b. #Skröt 'bort pappas pengar.

Prata bort i betydelsen ’bagatellisera’ måste uttalas med obetonat verb som i (1a), medan det i en annan betydelse ’få att försvinna genom att prata’ kan uttalas med den primära betoningen på verbet. Likaledes borde *skryta bort* uttalas med den primära betoningen på verbet som i (2a). Det låter mindre naturligt med den primära betoningen på verbpartikeln som (2b), om inte helt oacceptabelt. Sjögren argumenterar att denna kontrast är knuten till lexikaliseringsgrad. *Prata bort* med den förra betydelsen ’bagatellisera’ är alltså mer lexikaliserat än det med den senare betydelsen, och den mindre lexikaliseringsgraden i senare fallet möjliggör att ljud- och innehållsmässigt fokusera på verbet (jfr Anward & Linell [1976: 103]). *Skryta bort* har däremot ingen lexikaliserad motsvarighet, varför (2b) med obetonat verb inte något tillgängligt alternativ.

Sjögreens argument låter förvisso rimligt, men lexikaliseringsgrad verkar inte förklara alla fall. Exempelvis, trots att frasen *äta bort algerna* som i (3a) inte upplevs vara så lexikaliserad liksom *äta bort sin huvudvärk*, borde verbledet lämnas obetonat till skillnad från (3b) som vanligen uttalas med den primära betoningen på verbledet.

- (3) a. (...) att ingen längre äta 'bort algerna från korallerna (...)
- [<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=406&artikel=7183701>]
- b. Kan man äta bort sin huvudvärk? (Sjögren 2015: 11)

Syftet med detta bidrag är därför att undersöka närmare vad som styr denna variation, och diskutera hur en sådan fonologisk information skulle kunna placeras i konstruktikonet.

Mot bakgrund av konstruktionsmorfologi (Construction Morphology; Booij 2010, Booij & Audring 2015), ska jag i detta bidrag argumentera att de olika prosodiska mönstren i exemplen ovan är förknippade med olika underkonstruktioner av [NP V bort NP], vilka i sin tur samspelar med och kan överskridas av mer generella prosodiska mönster i språket.

Referenser

- Anward, J., & Linell, P. (1976). Om lexikaliserade fraser i svenskan. *Nysvenska studier : tidskrift för svensk stil- och språkforskning*, 77–119.
- Booij, G., & Audring, J. (2017). Construction Morphology and the Parallel Architecture of Grammar. *Cognitive Science*, 41, 277–302. <https://doi.org/10.1111/cogs.12323>
- Booij, G. E. (2010). *Construction morphology*. Oxford University Press.
- Norén, K. (1996). *Svenska partikelverbs semantik*. Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Riad, T. (2014). *The phonology of Swedish*. Oxford University Press.
- Sjögreen, C. (2015). *Kasta bort bollen och äta bort sin huvudvärk: En studie av argumentstrukturen i kausativa bort-konstruktioner*. Uppsala universitet.
- Strzelecka, E. (2003). *Svenska partikelverb med in, ut, upp och ner: En semantisk studie ur kognitivt perspektiv*. Uppsala universitet.